

интересы Крыма и Украины рассматриваются как второстепенные на фоне большой геополитической игры.

Ключевые слова: Крым, Украина, Российская Федерация, аннексия, печатные СМИ, западные СМИ.

Neprytska T. Highlighting the annexation of the Crimea by the Russian Federation in the Western Press.

The article analyses the general tendencies and key approaches to highlighting the events in the Crimea in March 2014 by the Western press. It is shown that the opinions on the March events vary from decidedly negative to considerably loyal to the Russian Federation. On the whole, the interests of the Crimea and Ukraine are viewed as not that important if compared to a large-scale geopolitical game.

Keywords: the Crimea, Ukraine, the Russian Federation, annexation, printed media, Western mass media.

Матвійчук А. В.

ФУНДАМЕНТАЛЬНІ ПРИНЦИПИ ВЗАЄМОДІЇ ДЕРЖАВИ З НЕУРЯДОВИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ: ДОСВІД ФРН

У статті проаналізовано діяльність інституту самоврядування у ФРН, який, базуючись на принципах субсидіарності, солідарності, децентралізації, співучасті та конструктивного діалогу, є елементом громадянського суспільства й активно розвивається в умовах підтримки державою процесів його формування.

Ключові слова: держава, неурядові організації, ФРН, субсидіарність, солідарність, децентралізація, співучасть, діалог.

Щодо самого терміну «неурядові організації» варто зауважити наступне. У сучасних міжнародних правових документах і наукових доробках вчених звично використовується термін «неурядові організації», «недержавні організації» як «локальні, національні чи міжнародні об'єднання людей, діяльність яких здійснюється з ініціативи громадян, а не з санкцій чи вказівки уряду, й не має на меті отримання прибутку» [1, 409]. Для України, виходячи із Закону України «Про об'єднання громадян» [2], Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» [3], Закону України «Про органи самоорганізації населення» [4] найбільш усталеним та традиційним є використання дефініцій «громадські організації», «громадські об'єднання», «самоврядні об'єднання». Не вдаючись в аналіз тонкощів

підходів до їх трактування, ми здебільшого будемо їх використовувати як синонімічні, враховуючи міжнародний і національний контекст об'єкта дослідження та джерельної бази.

З точки зору політичної організації неурядові самоврядні формування – це нові структурні елементи суспільно-політичної діяльності, орієнтовані на постіндустріальний соціально-економічний розвиток людства в умовах глобалізації. З позиції управління – це нові підходи до визначення сутнісної основи громадянського суспільства в контексті затребуваності самоврядних організацій у політичній системі на всіх рівнях реалізації владних відносин.

Таким чином, аналіз досліджуваної теми актуалізує на найближчу перспективу завдання побудови базової та ефективної моделі інноваційної взаємодії самоврядних організацій у політичній системі будь-якого суспільства XXI століття, про що свідчать праці таких дослідників, як Н. Білик, О. Бурлак, А. Галай, С. Малашко, О. Голіченко, О. Кокочинський, О. Корнієвський, І. Погорська, Є. Захаров, В. Коструба, А. Матвієнко, В. Цвих та ін.

Формування національної системи саморегулювання в Україні відбувається вкрай повільно й суперечливо через відсутність зрозумілої довгострокової моделі соціально-економічного розвитку країни, чіткого уявлення про місце самоврядування в соціальній сфері суспільства, слабкої нормативно-правової бази для розвитку самоврядних організацій. У таких умовах використання досвіду країн розвинутої демократії, зокрема ФРН, є надзвичайно важливим.

Метою статті є вивчення досвіду ФРН у контексті визначення фундаментальних принципів взаємодії держави та неурядових організацій.

Громадські організації ФРН є не лише елементами у функціонуванні політичної системи, але й певними посередниками між державою та її підданими. Організуючи відкритий діалог з принципових питань розвитку країни, вони прагнуть перенести вагу в прийнятті управлінських рішень до сфери суспільних інститутів. При цьому, зміцнюючи свої позиції, неурядові організації частіше використовують багато важелів влади, прагнучи виконати функції трансляції соціальних і культурних очікувань різної залежності на рівень інститутів влади [5, 32].

Стосовно основних каналів політичного впливу, то варто виділити два: держава і партії (які, як правило, представлені в парламенті). Наслідком цього стала активізація участі неурядових організацій (НУО) в управлінні державою, у розширенні можливостей прямої

демократії, в утвердженні активної громадянської позиції у суспільстві.

Сектор неурядових об'єднань як особливе економічне, соціальне й політичне явище, по-перше, офіційно визнається державою, а по-друге, розглядається нею як серйозний партнер у вирішенні найважливіших завдань, що стоять перед країною. Поза всяким сумнівом, взаємини держави з «сектором асоціацій» можуть визначатися й регулюватися лише в межах відповідної законодавчої бази. Крім того, з огляду на масштаби зобов'язань інституту влади перед суспільством, а також беручи до уваги «грандіозність резонансних соціальних ефектів від владних починань, ініціатив, здійснення влади» [6, 217], особливу роль відіграє німецька традиція та культура.

Становлення й розвиток такого взаємозв'язку жадали від двох сторін рівноправного, зацікавленого й продуктивного діалогу. Держава бачить у неурядових організаціях гаранта якісних, соціально значимих послуг, розуміючи, що фінансова складова витрат повинна бути рівномірно розподілена між цими організаціями та державою. Дві сторони не тільки співпрацюють, але й конкурують на ринку соціальних послуг: у сферах соціальної допомоги, охорони здоров'я, освіти, захисту навколишнього середовища, дозвілля, культури та спорту. Тут питома вага обох сторін різоче не відрізняється. У таких сферах, як правозахисна діяльність, міжнародні обміни, релігійна й духовно-моральна місії, частка неурядових організацій та їхня активність є істотно вищою. Водночас така конкуренція не має антагоністичного характеру [7].

Однак інститут держави не ідеалізує свого партнера. Сектор неурядових організацій зарекомендував себе серйозним «соціальним подразником». По-перше, він був «лакмусовим папірцем» суспільних настроїв і приймав на себе «критичну масу» невдоволення населення існуючою соціально-економічною ситуацією й низкою державних рішень. По-друге, актив цих структур перебуває набагато ближче до громадян і є доступнішим, ніж службовці державних відомств. Внаслідок цього неурядові співтовариства стають об'єктом, що приймає на себе критичні системи, запити, рекомендації, прохання й накази громадян. Багато чого із запропонованого мало потребу у виконанні. По-третє, неурядові співтовариства вважають державний канал впливу найбільш ефективним і результативним. Тому лобізм НУО зміг не тільки забезпечувати рішення конкретних проблем, але й здійснювати представницькі функції деяких соціальних груп, що

давало певну можливість громадянам брати участь у процесі вироблення та прийняття рішень [8, 583-589].

Отже, неурядові організації й сама держава сприймають «третій сектор» як невід'ємну частину громадянського суспільства – такого стану справ, коли може ефективно функціонувати прямий і зворотний зв'язок між населенням країни, НУО та державними структурами. «Сектор асоціацій» [5] ставав певним механізмом, завдяки якому здійснювалася прозорість галузей влади. У значної частини населення формувалася впевненість у тому, що правлячі кола не забувають про їхні інтереси й працюють з високою мірою ефективності. Це, у свою чергу, сприяє виникненню у громадян почуття патріотизму, солідарності з владою, відповідальності за долю суспільства. Такі взаємини дають змогу людям більше довіряти НУО. Це багато в чому або стимулює активних громадян до вступу в діючі об'єднання, або заохочує їх до власної самоорганізації.

Взаємини держави й сектора неурядових організацій мають давню історію й базуються на ряді фундаментальних принципів. На початок ХХІ сторіччя, уряди, які змінювали один одного, проводячи соціальну й економічну політику, заново переосмислили роль неурядових організацій убік ширшої участі «третього сектора» у сфері надання соціальних послуг. Головними принципами у цьому процесі стали наступні: субсидіарності, солідарності, децентралізації, співучасті та конструктивного діалогу.

Принцип субсидіарності. Субсидіарність була вперше проголошена в папській енцикліці «*Quadragesimo Anno*» в 1931 р. як один з фундаментальних принципів соціальної філософії католицької церкви. Він розглядався як ефективний засіб для «соціального лікування ран», завданих суспільству індустріалізацією, лібералізмом і комунізмом. Стосовно ФРН принцип субсидіарності (від латинського *subsidiium* – підтримка, опора, захист) знайшов своє відображення як в усвідомленні суспільством основних цінностей, так і в практиці діяльності державних відомств і неурядових організацій. Споконвічно основна ідея полягала в тому, що вирішення завдань другорядної важливості держава «повинна передати місцевим органам, сформованим населенням» [9, 205], а сама вона має виконувати лише такі найважливіші функції, як вироблення стратегічної лінії розвитку, оборона країни й зовнішня політика, безпека громадян.

Із часом субсидіарність стали розуміти набагато ширше – як максимально можливе задоволення самостійності «нижчих» інстанцій, як забезпечення мотивації виконання ними серйозних завдань, з якими вони можуть упоратися самостійно, без передачі їх для виконання

вищій інстанції. Суть принципу субсидіарності полягала в переході функцій держави, по-перше, на децентралізований, тобто регіональний, рівень і, по-друге, на рівень суспільних інститутів, активність яких є переконливою ознакою громадянського суспільства. Йшлося про окремі, малі структури (наприклад, родину), «групи інтересів» і «групи тиску» (неурядові об'єднання), «публічні корпорації» (громади, релігійні конфесії). Те, що вони могли робити власними силами, не мало бути в них відібране шляхом втручання влади вищої інстанції (державних відомств), щоб забезпечити збереження своїх політичних амбіцій відповідної компетенції. Лише в тих випадках, коли сили малої групи виявлялися недостатніми для забезпечення необхідних зобов'язань перед людьми, держава мала втручатись.

Правильне тлумачення цього принципу становило суть суперечки про конституційну відповідність принципу субсидіарності положенням Закону про допомогу молоді й Закону про соціальну допомогу наприкінці 60-х рр. Таким чином, принцип субсидіарності став визначати першочергову роль незалежних організацій у практичній роботі, що часто неправильно інтерпретувалася як заборона діяльності державних установ.

Навпаки, Конституційний суд як головну ідею виділив завдання спільної роботи на партнерських умовах для блага нужденних й тим самим обґрунтував захист функцій незалежних благодійних організацій. На думку Едмунда Штойбера, прем'єр-міністра Баварії, «принцип субсидіарності, за яким всі рішення мають прийматися, по можливості, на місцевому рівні, був закріплений у Маастрихті в Європейському договорі на вимогу Німеччини. У ньому сказано недвозначно: «У тих сферах, які не підпадають під виняткову компетенцію співтовариства, воно, суворо дотримуючись принципу субсидіарності, діє тільки в тих виняткових випадках, якщо передбачувані цілі не можуть бути досягнуті на рівні держав-членів і якщо ці цілі з більшим охопленням і ефектом можуть бути досягнуті на рівні співтовариства» [10, 18].

Таким чином, діє договірна основа, на якій можна здійснювати подальші надбудови. На практиці принцип субсидіарності реалізовувався наступним чином. Державні органи при здійсненні соціальних програм повинні були створювати власні установи лише в тому випадку, якщо «на полі відповідальності» були відсутні відповідні об'єкти – суспільні неурядові структури. Державні установи створювалися й тоді, коли не вдавалося ініціювати створення нових неурядових організацій для вирішення конкретної соціальної

проблеми або розширити «поле діяльності» вже функціонуючих. При проведенні соціальних заходів суспільними формуваннями й державними відомствами, наприклад, в одній і тій сфері друга сторона, тобто державна, повинна була відмовитися від реалізації власних цілей. Однак це зовсім не означало, що на ці відомства не поширювалися правила надання коштів неурядовим співтовариствам.

Другим, не менш значимим принципом взаємодії держави й неурядових співтовариств є принцип солідарності. Соціальне життя, як відзначали західні політологи Е. фон Вайцеккер, Е.Б. Ловінс, Л.Х. Ловінс, «дає безліч прикладів, які показують, наскільки безнадійно змішалися такі поняття, як створення багатства й прагнення до щастя, можливості для одержання прибутку й споконвічні права, особистий успіх і суспільні інтереси» [11, 628]. Тому соціальна держава зобов'язувала себе, «вільних носіїв допомоги», тобто неурядові організації, і своїх громадян до солідарності.

Категорія «солідарність» сягає своїм корінням в історичне минуле й тісно пов'язана з поняттям «братерство» християнського вчення. «Солідарність» передбачала взаємний обов'язок, що впливає з природної спільності людей, їхнього єднання. Таке єднання логічно формувало взаємний обов'язок сторін, що практично завжди функціонував у малих соціальних групах. Мова йшла, в першу чергу, про родину, сусідські взаємостосунки, неформальні об'єднання друзів, однолітків, однодумців.

Із часом цей принцип перейшов і у сферу взаємин держави та суспільства, і конкретно – у сферу співробітництва державних відомств і неурядових організацій. Їхня взаємна відповідальність і солідарність знаходить втілення в підтримці тих громадян і груп, які потребують соціальної допомоги, що, у свою чергу, було гарантією розв'язання багатьох проблем суспільства. Суттєвим є і той факт, що держава не тільки пропагувала в теорії цей принцип, але й шляхом законодавчої ініціативи встановила організаційні форми, які були спрямовані на спільну підтримку двома сторонами зацземлених соціальних груп.

Принцип солідарності був характерним для теорії й практичної діяльності уряду як соціал-демократів, так і християнських демократів. До того ж СДПН пішла далі у втіленні в життя принципу солідарності, ніж її попередники. Це стало наслідком того, що в програмних документах соціал-демократичного руху солідарність як базова цінність була в списку головних пріоритетів. Здійснення солідарності

на практиці залежало від ряду позицій, у тому числі й від системи політичної просвіти людей, у широкому сенсі цього слова.

Солідарність «сильних зі слабкими» змушувала державу уважно ставитися до тих, хто виявився за об'єктивних або суб'єктивних обставин не в змозі відповідати вимогам індустріального суспільства. Часто через неурядові організації спеціалізовані відомства держави виявляли до таких людей або соціальних груп свою увагу. Зрештою, людина, суспільна структура або інститут держави взаємно «ініціювали» один одного заради досягнення загального добра.

Федеральні уряди, спочатку ХДС/ХСС і СвДП в 1990-1998 рр., а потім СДПН і партія «зелених», чудово усвідомлювали те, що, спільно й ефективно вирішуючи деякі соціальні проблеми, не можна насильно примушувати до солідарної поведінки громадян, суспільні об'єднання й державні відомства. Ефективні відносини можна було створити лише на основі безумовного й бездоганного дотримання принципу добровільності взятих на себе зобов'язань. Ба більше: будь-який примус є безплідним, він призводить до непотрібного, на їхню думку, колективізму, що суперечить цінностям і традиціям демократичної держави та громадянського суспільства ФРН. До того ж цей аспект перебував у постійному полі зору ЗМІ, які відзначали, що реалізація цієї стратегії є «стабілізуючим фактором у суспільстві» [12, 75].

Особлива увага в діяльності державних органів влади приділялася й принципу децентралізації у прийнятті політичних рішень як керівній політичній ідеї у взаєминах сторін [13, 32]. До речі, таку концепцію ще в 80-і рр. ХХ століття висунув і застосовував на практиці (зрозуміло, у масштабах свого бачення) екологічний рух країни [14, 24, 54, 68]. Її зміст полягав у передачі значних повноважень у розв'язанні тих або інших питань низовим організаціям. «На виході» це означало, по-перше, надання довіри «підвідомчим» структурам, а по-друге, була висока ймовірність більш грамотного й професійного виконання поставлених завдань. Таким чином, держава не тільки «інтегрувала» цю ідею, перекавши її на взаємодію федеральних органів з регіональною та муніципальною владою, але й «взяла за основу» принцип децентралізації в роботі з громадськими об'єднаннями.

Не менш важливим принципом у відносинах між НУО й державними структурами був також принцип співучасті. Працюючи нерідко разом на реалізації концепції співробітництва, керівництво міністерств і відомств підкреслювало особливу відповідальність неурядових формувань за все суспільство й суспільства за них. Допускаючи частину НУО до участі у втілення в життя соціальної політики, політичний режим країни на ділі демонстрував свою

демократичність і доводив, що громадськість може залучатися до управління державою.

Ідея співучасті широкого кола громадських ініціатив у прийнятті політичних рішень за певних умов ставала політичною реальністю. Для цього було потрібно усвідомлення своєї особливої соціально-політичної ролі, що могло розвиватися лише в тому випадку, коли НУО справді ототожнювали себе з суспільством.

Важливим елементом у процесі досягнення соціальної стабільності в німецькому суспільстві є конструктивний діалог держави з неурядовими організаціями, діяльність яких нерозривно пов'язана із соціальною підтримкою населення. У такому діалозі, безумовно, інститут держави намагається мати рівні відносини з різними неурядовими організаціями. Проте в останні два десятиліття держава зосередила свій пріоритетний вибір на ряді партнерів у секторі асоціацій, до яких було здійснено переорієнтування значних політичних ресурсів на їхній розвиток.

До таких «обранців» належать молодіжні та жіночі організації. Причому такий підхід залишався незмінним і в період знаходження при владі блоку ХДС/ХСС і СвДП, і тоді, коли на парламентських виборах перемогла СДПН у коаліції із «зеленими». Чому молодіжні й жіночі асоціації стали для держави основними партнерами в реалізації державної політики з ряду напрямків? По-перше, ці структури виражали інтереси широких соціальних груп і верств населення, ігнорування яких означало б появу в суспільстві соціальних конфліктів. По-друге, жінки та молодь були потенційно масовою категорією виборців. Отже, політичні партії, представлені в парламенті та уряді, не могли не враховувати цей фактор. Поява в їхніх передвиборних програмах розділів, присвячених розв'язанню проблем жінок і молоді, аж ніяк не випадковість. Як не випадково й прийняття ефективного законодавства щодо молодого покоління й «слабкої статі», спеціальних державних програм [15, 34-35].

І нарешті, молодіжні й жіночі організації були мобільними й динамічними в практичній діяльності, переважно проявляли здоровий і конструктивний конформізм стосовно політичного режиму, що не могло не влаштовувати інститут держави. Причому ці асоціації здійснювали свою суспільну діяльність як з користю для себе, так і задля інтересів тих, кого вони представляли. Крім того, у держави й політичних партій з жінками та молоддю була пов'язана проблема «майбутнього», проблема перспективи в найрізноманітніших її проявах, починаючи від політичної підтримки проведеної політики й закінчуючи рекрутуванням нової еліти [11, 610].

Отже, інститут самоврядування в ФРН, базуючись на принципах субсидарності, солідарності, децентралізації, співучасті та конструктивного діалогу, є елементом громадянського суспільства й активно розвивається в умовах підтримки державою процесів його формування. Для становлення й розвитку інституту самоврядування існує необхідний рівень розвитку громадянського суспільства й досягнення довіри між державою та її громадянами, коли держава не лише встановлює правила й принципи соціальних відносин, але й готова на умовах контролю довірити суспільству, зокрема і самоврядним організаціям, брати участь у виробленні регулятивних процедур на державному рівні, регулювати окремі напрямки діяльності самостійно.

ЛІТЕРАТУРА

1. Політологічний енциклопедичний словник / Упорядник В.П. Горбатенко; За ред. Ю.С. Шемчученка, В.Д. Бабкіна, В.П. Горбатенька. – 2-ге вид., доп. і перероб. – К. : Генеза, 2004. – 736 с.
2. Закон України «Про об'єднання громадян» від 16.06.1992 р. № 2460 – XII // Відомості Верховної Ради. – 1992. – № 34. – 504 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2460-12>.
3. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні»: за станом на 15 лютого 2008 року: / Верховна Рада України. – Офіційне видання. – К. : Парламентське видавництво, 2008. – 72 с.
4. Закон України «Про органи самоорганізації населення» від 11 липня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 48. – 317 с.
5. *Омельченко А. В.* Організаційно-правові засади недержавного управління зовнішньоекономічною діяльністю в Україні // Адвокат: загальнодержавний професійний журнал / Спілка адвокатів України; Акад. адвокатури України. – К., 2011. – № 4 (127). – С. 19-22.
6. Філософія влади / К.С. Гаджиев, В.В. Ильин, А.С. Панарин, А.В. Рябов / Под ред. В.В. Ильина. – М. : Изд-во МГУ, 1993. – 271 с.
7. *Кокочинський О.* Неурядові та громадські організації, їх роль у розвитку міжнародного співробітництва у сфері європейської та євроатлантичної інтеграції України: досвід і шляхи вдосконалення // Україна – НАТО: науковий журнал / ДП «НВЦ» «Євроатлантикінформ». – Київ, 2009. – № 2 (27). – С. 54-70.
8. *Бурлак О. В.* Специфіка співробітництва міжнародних неурядових організацій з національними установами із захисту і заохочення прав людини // Держава і право: збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки / Інститут держави і права ім.Корецького В.М. НАН України. – К., 2010. – Вип. 47. – С. 583-589.

9. Хондиус Ф. Взаимодействие между правительством и негосударственными организациями // Общественные объединения и организации: Правовая основа и опыт взаимодействия. – М. : Интерлигал, 1997. – С. 204-212.
10. Штойбер Э. Федерализм и разграничение полномочий в Европе: Точка зрения Баварии // Современная Европа. – 2000. – № 4. – С. 14-32.
11. Вайцеккер Э. фон. Фактор «четыре в два раза больше богатства из половины ресурсов» / Э. фон Вайцеккер, Э.Б. Ловинс Л.Х. Ловинс // Новая постиндустриальная волна на Западе: Антология / Под ред. В.Л. Иноземцева. – М. : Academia, 1999. – С. 608-652.
12. Неурядові організації як визначальна ознака демократичності суспільства / Н.Р. Нижник, С.Д. Дубенко, Л.А. Пашко та ін. // Статистика України. – 2005. – № 3. – С. 73-77.
13. Галай А. Умови взаємодії органів місцевої влади та недержавних організацій у контексті децентралізації влади в Україні // Підприємництво, господарство і право: науково-практичний, господарсько-правовий журнал / Ін-т приватного права і підпр-ва АПрН України та ін. – К., 2011. – № 7 (187). – С. 30-33.
14. Кисельов М. М. Національне буття серед екологічних реалій / М.М. Кисельов, Ф.М. Канак. – К. : Тандем, 2000. – 320 с.
15. Корнієвський О. А. Міжнародні неурядові організації за доби глобалізації та становлення громадянського суспільства в країнах молоді демократії // Актуальні проблеми міжнародних відносин: збірник наукових праць / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Ін-т міжнародних відносин; [ред. кол.: Губерський Л.В. (гол. ред.) та ін.]. – К., 2008. – Вип. 77, ч. 1. – С. 33-38.

Матвійчук А. В. Фундаментальные принципы взаимодействия государства с неправительственными организациями: опыт ФРГ.

В статье проанализирован институт самоуправления в ФРГ, который, основываясь на принципах субсидиарности, солидарности, децентрализации, соучастия и конструктивного диалога, является элементом гражданского общества и активно развивается в условиях поддержки государством процессов его формирования.

Ключевые слова: государство, неправительственные организации, ФРГ, субсидиарность, солидарность, децентрализация, соучастие, диалог.

Matviichuk A. V. The fundamental principles of interaction between the state with non-governmental organizations: the experience of Germany.

It is shown that self FRG Institute, based on the principles of subsidiarity, solidarity, decentralization, participation and constructive dialogue is an element of civil society and actively develops in terms of state support for the processes of its formation.

Keywords: government, non-governmental organizations, Germany, subsidiarity, solidarity, decentralization, participation and dialogue.

Хмара М. В.

ІДЕЇ СПРАВЕДЛИВОСТІ, РІВНОСТІ ТА СОЛІДАРНОСТІ: ДОСВІД АМЕРИКАНСЬКОГО ЕТИКО-ПРАВОВОГО ДИСКУРСУ

У статті узагальнено результати дослідження концептів солідарності, рівності та справедливості в межах американського етико-правового дискурсу; виокремлено ті з них, які є найбільш актуальними для розбудови українського громадянського суспільства.

Ключові слова: рівність, справедливість, солідарність, рівність можливостей, громадянське суспільство, неолібералізм, лібертаризм, комунітаризм, мультикультуралізм.

Актуальність проблеми визначена насамперед тим, що в умовах входження України в європейський цивілізаційний простір особливого значення набуває досвід тих суспільств, які мають багатовікові традиції демократії й інституційного забезпечення невід'ємних прав та свобод кожного члена соціуму. Чільне місце серед них посідають США, у філософсько-правовому дискурсі і соціальній практиці яких, від витоків формування державності, особлива увага надавалась ідеям рівності, справедливості та солідарності, що, попри розбіжності їх тлумачення представниками різних наукових шкіл і політичних рухів, осмислювались як вища і абсолютна цінність.

Проблема є тим більш важливою з огляду на особливості українського суспільства, яке зазнало деформуючого тоталітарного тиску і наразі не набуло достатнього досвіду публічної рефлексії над пріоритетними цінностями громадянського життя. Також варто мати на увазі, що з розпадом уніфікуючої радянської системи, соціальним розшаруванням та зародженням капіталістичних відносин, нічим не обмежувані приватні економічні і політичні інтереси у багатьох випадках затьмарили інтереси суспільні та загальнонаціональні. У цьому сенсі саме досвід США, в яких етико-правові рефлексії завжди дієво впливали на позиції тих чи інших політичних сил і громадську думку, здатний посприяти виходу українського суспільства на якісно новий щабель розвитку.